כיתה ה' | תנ"ך | שיעור 1 מתוך 4 | 45 דק' | במדבר יג-יד

ממלכתי: ספר במדבר נלמד ביסודי בכיתה ה' (לצד ספר ויקרא). חמ"ד: לפי תכנית התנ"ך בחמ"ד, בכיתה ה' לומדים חומש במדבר (וספר שמואל א); ביחידה רש"י להעשרה. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.

המרגלים: "טובה הארץ מאד מאד"

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את השליחות של שנים עשר המרגלים ומה התבקשו לבדוק (יג, יז-כ)
- התלמידים יבחינו בין העובדות שהמרגלים ראו לבין הפרשנות והפחד שהוסיפו (יג, כז-לג)
- התלמידים ישוו בין דברי עשרת המרגלים לבין דברי כלב ויהושע (יג, ל; יד, ו-ט)

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה עושים כשהדרך קשה: מפחדים, מתווכחים, כועסים, או ממשיכים קדימה?

השאלה מלווה את ארבעת השיעורים ביחידה. בכל שיעור מוסיפים לה תשובה מתוך הסיפור, ובשיעור 4 כל תלמיד כותב תשובה משלו.

🧪 פתיחה

שני תלמידים מתנדבים יוצאים מהכיתה. המורה מראה לכיתה תמונה של כיתה חדשה בבית ספר אחר: חצר גדולה, מגרש, ובפינה כמה תלמידים גבוהים מאוד. כל מתנדב חוזר ומקבל תיאור מתלמיד אחר: אחד שומע "יש שם מגרש ענק!", והשני שומע "יש שם ילדים גבוהים ומפחידים".

שואלים כל מתנדב: **היית רוצה לעבור לשם?** אותה תמונה, שני דיווחים. מכאן עוברים לסיפור שבו שנים עשר אנשים ראו את אותה ארץ וחזרו עם שני דיווחים שונים מאוד.

📖 הסבר למורה

בני ישראל נמצאים במדבר פארן, קרוב לגבול ארץ כנען. ה' אומר למשה "שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים, וְיָתֻרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן" (במדבר יג, ב), איש אחד מכל שבט. משה מפרט מה לבדוק: את הארץ (טובה או רעה, שמנה או רזה, יש בה עץ או אין), את העם שיושב בה (חזק או רפה, מעט או רב) ואת הערים (מחנים או מבצרים), ומבקש "וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ" (כ).

אחרי ארבעים יום המרגלים חוזרים ומביאים פרי. הדיווח שלהם מתחיל בעובדות: "זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ, הִוא--וְזֶה־פִּרְיָהּ" (כז), וממשיך במילה אחת שמשנה את הכיוון: "אֶפֶס כִּי־עַז הָעָם" (כח). כלב מהס את העם ואומר "עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ--כִּי־יָכוֹל נוּכַל, לָהּ" (ל), אבל שאר המרגלים עונים "לֹא נוּכַל, לַעֲלוֹת" (לא), ומוציאים "דִּבַּת הָאָרֶץ" (לב): "אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא" (לב). בסוף הם אומרים "וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים, וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם" (לג).

בפרק יד העם בוכה, ויהושע בן נון וכלב בן יפונה קורעים את בגדיהם ואומרים "טוֹבָה הָאָרֶץ, מְאֹד מְאֹד" (במדבר יד, ז) ו"אַל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ" (ט). העונש: ארבעים שנה במדבר, "יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה" (לד).

מה כתוב ומה פרשנות: הפסוקים לא אומרים במפורש למה המרגלים פחדו. ההסברים שנציע בכיתה (למשל שהם הסתכלו על עצמם כקטנים, או שלא האמינו שה' יעזור) הם פרשנות. שימו לב גם ש"ונהי בעינינו כחגבים" הוא תחושה שלהם, ו"וכן היינו בעיניהם" הוא ניחוש: איש לא שאל את יושבי הארץ.

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

במדבר פרק יג, פסוקים א-ג

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר.

(ב) שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים, וְיָתֻרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן, אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן, לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו, תִּשְׁלָחוּ--כֹּל, נָשִׂיא בָהֶם.

(ג) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן, עַל־פִּי יְהוָה: כֻּלָּם אֲנָשִׁים, רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה.

במדבר פרק יג, פסוקים יז-כ

(יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה, לָתוּר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן; וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם, עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב, וַעֲלִיתֶם, אֶת־הָהָר.

(יח) וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ, מַה־הִוא; וְאֶת־הָעָם, הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ--הֶחָזָק הוּא הָרָפֶה, הַמְעַט הוּא אִם־רָב.

(יט) וּמָה הָאָרֶץ, אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ--הַטּוֹבָה הִוא, אִם־רָעָה; וּמָה הֶעָרִים, אֲשֶׁר־הוּא יוֹשֵׁב בָּהֵנָּה--הַבְּמַחֲנִים, אִם בְּמִבְצָרִים.

(כ) וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הִוא אִם־רָזָה, הֲיֵשׁ־בָּהּ עֵץ אִם־אַיִן, וְהִתְחַזַּקְתֶּם, וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ; וְהַיָּמִים--יְמֵי, בִּכּוּרֵי עֲנָבִים.

במדבר פרק יג, פסוקים כה-לג

(כה) וַיָּשֻׁבוּ, מִתּוּר הָאָרֶץ, מִקֵּץ, אַרְבָּעִים יוֹם.

(כו) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, אֶל־מִדְבַּר פָּארָן--קָדֵשָׁה; וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה, וַיַּרְאוּם אֶת־פְּרִי הָאָרֶץ.

(כז) וַיְסַפְּרוּ־לוֹ, וַיֹּאמְרוּ, בָּאנוּ, אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ; וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ, הִוא--וְזֶה־פִּרְיָהּ.

(כח) אֶפֶס כִּי־עַז הָעָם, הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ; וְהֶעָרִים, בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד, וְגַם־יְלִדֵי הָעֲנָק, רָאִינוּ שָׁם.

(כט) עֲמָלֵק יוֹשֵׁב, בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב; וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי, יוֹשֵׁב בָּהָר, וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם, וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן.

(ל) וַיַּהַס כָּלֵב אֶת־הָעָם, אֶל־מֹשֶׁה; וַיֹּאמֶר, עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ--כִּי־יָכוֹל נוּכַל, לָהּ.

(לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ, אָמְרוּ, לֹא נוּכַל, לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם: כִּי־חָזָק הוּא, מִמֶּנּוּ.

(לב) וַיֹּצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ, אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר: הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ, אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא, וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ בְתוֹכָהּ, אַנְשֵׁי מִדּוֹת.

(לג) וְשָׁם רָאִינוּ, אֶת־הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק--מִן־הַנְּפִלִים; וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים, וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם.

במדבר פרק יד, פסוקים ו-ט

(ו) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן, וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה, מִן־הַתָּרִים, אֶת־הָאָרֶץ--קָרְעוּ, בִּגְדֵיהֶם.

(ז) וַיֹּאמְרוּ, אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: הָאָרֶץ, אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ--טוֹבָה הָאָרֶץ, מְאֹד מְאֹד.

(ח) אִם־חָפֵץ בָּנוּ, יְהוָה--וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת, וּנְתָנָהּ לָנוּ: אֶרֶץ, אֲשֶׁר־הִוא זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ.

(ט) אַךְ בַּיהוָה, אַל־תִּמְרֹדוּ, וְאַתֶּם אַל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ, כִּי לַחְמֵנוּ הֵם; סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיהוָה אִתָּנוּ, אַל־תִּירָאֻם.

במדבר פרק יד, פסוק לד

(לד) בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תַּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ, אַרְבָּעִים יוֹם--יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנֹתֵיכֶם, אַרְבָּעִים שָׁנָה; וִידַעְתֶּם, אֶת־תְּנוּאָתִי.

הפסוקים הועתקו ממכון ממרא כלשונם, עם הפיסוק של מכון ממרא; סימני הפרשות ({פ}, {ס}) הושמטו.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים" (במדבר יג, ב)

💭 **מפרשים:** רש"י: "לְדַעְתְּךָ, אֲנִי אֵינִי מְצַוֶּה לְךָ, אִם תִּרְצֶה שְׁלַח". כלומר, לפי רש"י ה' לא ציווה לשלוח מרגלים אלא הרשה זאת, כי העם ביקש. זה פירוש של רש"י, ובפסוק עצמו כתוב "שלח לך".

📜 **כתוב:** "וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים, וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם" (במדבר יג, לג)

💭 **מפרשים:** הסבר אפשרי (פרשנות): מי שמרגיש קטן בעיני עצמו בטוח שגם אחרים רואים אותו כך. הפסוק לא מספר מה חשבו יושבי הארץ באמת.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), דף עבודה, לוח

1. פתיחה: "אותה תמונה, שני דיווחים" (6 דקות)
2. קריאה מודרכת של יג, א-ג ו-יז-כ: מה משה ביקש לבדוק? ממלאים על הלוח טבלה של "שאלות המשימה" (9 דקות)
3. קריאה של יג, כז-לג בקבוצות: מסמנים בירוק עובדות ובאדום פחדים ופרשנויות (12 דקות)
4. קריאה של יד, ו-ט: מה יהושע וכלב רואים אחרת? השוואה בזוגות בדף העבודה (10 דקות)
5. דיון קצר על העונש (יד, לד) וסיכום, כרטיס יציאה (8 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. כמה אנשים שלח משה, ומאילו שבטים? (יג, ב)
2. מה הביאו המרגלים מן הארץ, ומה אמרו עליה בהתחלה? (יג, כז)

פרשנות (מה זה אומר?)

1. המילה "אפס" (יג, כח) מתחילה את החלק השני של הדיווח. איך היא משנה את מה שהעם מרגיש?
2. "ונהי בעינינו כחגבים" (יג, לג): מה זה מלמד על המרגלים עצמם? (זו שאלה של פרשנות.)

הערכה (מה דעתי?)

1. האם תפקיד של מרגל הוא רק לדווח מה ראה, או גם לתת עצה? נמקו.
2. ספרו על פעם שפחד גרם לכם לראות משהו גדול או קשה יותר ממה שהיה באמת.

🏁 סיכום השיעור

חוזרים לשני הדיווחים מהפתיחה. כל תלמיד משלים: "עשרת המרגלים ראו ___, אבל יהושע וכלב ראו ___". מסכמים: אותן עובדות יכולות להוביל לפחד או לאמונה וביטחון, והבחירה איך לספר משפיעה על כל העם.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק שתי שורות:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____
2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

טיפ: פתחו את השיעור הבא בשתיים-שלוש מהשאלות הפתוחות.

💡 הערות למורה

שמות המרגלים (יג, ד-טו) אין צורך לקרוא בכיתה; אפשר להראות שיש נציג לכל שבט. כדאי לשים לב שבפסוק ל רק כלב מדבר, ובפרק יד יהושע מצטרף אליו. למתקשים: דף עם תמיכה. למתקדמים: להשוות את "זבת חלב ודבש" (יג, כז) לדבריו של יהושע וכלב "אשר היא זבת חלב ודבש" (יד, ח).

📝 בדף העבודה

המרגלים: 6 משימות, כולל שאלת אתגר וכרטיס יציאה, ומחוון בעמוד השני. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- במדבר יג (מכון ממרא)
- במדבר יד (מכון ממרא)
- רש"י על במדבר יג, ב (ספריא)

מחוון: המרגלים: "טובה הארץ מאד מאד"

1. **השלמת פסוקים:** זָבַת · חָלָב · וּדְבַשׁ · פִּרְיָהּ · טוֹבָה. המילה המיותרת: מְבַצְּרוֹת.
2. א. אם העם שיושב בארץ חזק או רפה, מעט או רב. ב. אם הארץ טובה או רעה. ג. אם הערים מחנים או מבצרים; גם אם הארץ שמנה או רזה ואם יש בה עץ, ולהביא מפרי הארץ (כל שלושה נכונים).
3. ע · פ · ע · פ. (את "והערים בצרות" אפשר לקבל גם כעובדה שמוצגת כדי להפחיד; העיקר הנימוק.)
4. עשרת המרגלים: "לֹא נוּכַל, לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם: כִּי־חָזָק הוּא, מִמֶּנּוּ" (יג, לא). יהושע וכלב: "טוֹבָה הָאָרֶץ, מְאֹד מְאֹד" (יד, ז), "אַל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ" (יד, ט).
5. תשובה פתוחה. כיוונים: הם פחדו והרגישו קטנים; הם לא האמינו שה' יעזור להם; הם רצו לשכנע את העם לא להיכנס. לקבל כל הסבר מנומק שמסומן כדעה.
6. ★ **אתגר:** תשובה פתוחה: העונש "מראה" לעם את החטא; כל יום של דיבור רע הפך לשנה; ובמשך ארבעים שנה יגדל דור חדש שלא מפחד. לקבל כל הסבר מנומק.